

УДК378. 14 : 811 : 004

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Олександр Околович

У статті викладено деякі підходи організації процесу вивчення іноземної мови в умовах застосування нових інформаційних технологій. Проаналізовано чинники вербальної комунікації, передумови навчання усного мовлення вищого комунікативного рівня, впровадження інформаційних технологій у педагогічну теорію та практику. Висвітлено наукові підходи до організації самостійної роботи студентів факультетів іноземних мов, зростання вимог до рівня професійної компетентності та основні педагогічні, методичні, технологічні умови їх реалізації. Розглянуто специфіку організації навчального процесу та творчої діяльності студентів мовних спеціальностей в умовах інтеграції до європейського освітнього простору.

Ключові слова: комунікативні здібності, європейський освітній простір, іноземна мова, інформаційні технології, педагогіка, особистість, суспільство, завдання, самостійна робота, компетентність.

Інформатизація системи освіти України розглядається як необхідна умова і важливий етап інформатизації держави в цілому, як процес підготовки фахівця до повноцінної діяльності в умовах інформаційного суспільства, яка пов'язана із забезпеченням сфери освіти теорією і практикою розробки та використання нових інформаційних технологій навчання. Важливо готувати спеціалістів, які здатні активно і творчо працювати в мінливих умовах сучасного світу, готових до саморозвитку та удосконалення професійних знань. Іншомовному мовленню слід навчати як специфічній діяльності, яка забезпечує виробництво і сприйняття висловлювань іноземною мовою, готовність входження в реальне спілкування в умовах інтеграції до європейського освітнього простору.

Особливо це стосується системи вузівської освіти, де студент отримує професійну підготовку фахівця. Застосування саме інформаційних та телекомунікаційних технологій у процесі викладання іноземної мови може активізувати навчально-пізнавальний процес студента та значно підвищити якість його професійної підготовки.

Ці проблеми є актуальними і досі, залишаються невирішеними питання формування творчого підходу майбутніх учителів до професійної діяльності засобами нових інформаційних технологій у навчальному процесі в період інтеграції до європейського освітнього простору. Особливого значення набувають саме мовленнєві вміння: слухання, говоріння, читання, письмо.

Формування особистості, визначення її спрямованості для забезпечення успішної професійної підготовки фахівця та розвитку його творчих можливостей сприяє розвивальний потенціал в освіті та культурі. При вивченні іноземної мови слід звернути увагу на важливі завдання щодо формування професійної компетентності та спрямованості студента; розвиток комунікативних здібностей; мовотворчої діяльності іноземною мовою; підвищення рівня загальної культури особистості студента тощо [5, с. 18–19]. О. Леонтьєв вважає спілкування активною взаємодією осіб, під час якої вони, впливаючи одне на одного за допомогою знаків (у тому числі й мовних), організують спільну діяльність [4, с. 29–35]. Таке поєднання діяльності та спілкування при збереженні ними самостійності дає змогу будувати процес навчання як процес комунікативної діяльності. Не існує сьогодні єдиного, загальноприйнятого підходу в дослідженні проблем спілкування у процесі навчальної діяльності. Важливою є сьогодні проблема навчання іноземної мови у структурі спілкування. Тут дослідники виділяють три взаємозв'язані аспекти: комунікативний – обмін інформацією між індивідами; інтерактивний – організація взаємодії суб'єктів, що спілкуються; перцептивний – процес взаємного сприймання та розуміння комунікантів, пізнання ними одне одного. Міжособистісне спілкування є однією з форм задоволення комунікативних потреб людини (М. Корнеєв, А. Коваленко), воно сприяє самовираженню особистості, повному взаєморозумінню співрозмовника та швидкому отриманню необхідної інформації. На сучасному етапі діалог розглядається як засіб безпосереднього спілкування (В. Андрієвська, Г. Балл та ін.).

Мета статті – виявити та обґрунтувати основні шляхи професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови засобами інформаційно-комунікативних технологій та представити нетрадиційні форми організації і проведення занять із використанням нових інформаційних технологій, які спрямовані на підвищення якості підготовки студентів, розвиток у них творчих здібностей і підходу до майбутньої професії; довести ефективність їх використання у навчальному процесі. Широкий є діапазон комунікативних каналів і змісту, якими володіє носій мови, та здатність вибирати з мовних і соціальних навичок відповідні засоби передавання вербальної інформації.

Процеси глобалізації та інтеграції української освіти до європейської спільноти змінюються і дещо відходять від традиційних форм навчання та виховання молодого покоління. Сучасні економіка, політика, освіта є маловартісними без врахування вимог до сучасного кваліфікованого працівника. Реконструкція української освіти звертає особливу увагу на сьогоднішнього вчителя іноземної мови і ставить його у центр подій, спрямованих на реформування та реструктуризацію освіти в Україні [6].

Особливо ефективним є навчання, коли студенти виступають у ролі самостійних розробників комп'ютерних проектів: самостійно моделюють проведення алгоритмізації знань і за наявності навичок програмування видають у вигляді готового програмного продукту. Процес створення програми довготривалий, але дає найвищі результати. Результативною для проведення різних типів занять може стати програма Power Point, яка входить

до складу стандартних офісних програм та призначена для створення навчальних проєктів. Програми такого типу є загальнодоступними та простими у користуванні. Використання Microsoft Power Point, як показує досвід, суттєво спрощує та інтенсифікує навчально-виховний процес з методики викладання іноземної мови. Зникає необхідність підготовки та використання плакатів, аудіо- та відеотехніки. Висока кольорова якість зображення, динамічність, відеосюжети, електронна дошка дають змогу спроектувати цікаве насичене заняття, підвищити пізнавальний інтерес студентів, активізувати їхню навчально-пізнавальну діяльність. Ефективними і цікавими формами організації і проведення навчання зі студентами є різноманітні тренінги, моделюючі заняття, ділові та рольові ігри, різноманітні практичні заняття з використанням найбільш доступних засобів сучасних інформаційних технологій (робота у мережі Інтернет, програми автоматизованого машинного перекладу, супутникове телебачення тощо) [7, с. 104–107].

Сьогодні практично кожна людина повинна би володіти іноземною мовою, зважаючи на сучасний стан міжнародних зв'язків з Україною. Іноземні мови сьогодні не тільки предмет, а й носій інформації у будь-якій галузі: освіті, економіці тощо. Кожний фахівець своєї справи має необхідність контакту з міжнародним рівнем знань, а не знаючи мови – не виходить за рамки міждержавного. Змінюються погляди на суспільство, студентство, вимоги до навчання іноземної мови. В умовах, коли частішають міжнародні обміни студентами, учнями, у різних формах виявляється народна дипломатія, знання іноземної мови вчителями набуває все більшого значення.

Слід зауважити, що більшість учителів шкіл США, Великобританії, Німеччини, Франції та ін. країн на достатньо високому рівні володіють двома-трьома іноземними мовами, які вони вивчали в педагогічних коледжах або університетах. У вивченні іноземної мови слід орієнтуватися на розмовний варіант і читання художньої, спеціальної та педагогічної літератури, на володіння вокабулярієм (активним і пасивним словниковим запасом), елементами граматики і стилістики. Чинна формалізація вивчення мов так званим дискурсивно логічним шляхом не завжди веде до успіху. Потрібні зусилля самого студента, учня, його зацікавленість в опануванні мови на базі літературних джерел. До підготовки вчителя іноземних мов має бути відповідний підхід та виокремлення тих принципів, методів, засад, які сприяють і позитивно впливають на особистість майбутнього вчителя іноземної мови, дають можливість бути учасником державотворення своєї країни.

Що стосується принципів, то це: університетський підхід до готовності спеціалістів – учителів іноземних мов; всі ступені підготовки слід наповнити змістом; вчитель не тільки має знати іноземну мову, але й бути педагогом, психологом, науковцем, методистом; домінуючим у підготовці фахівця має бути профільний підхід, а базовим у підготовці вчителя іноземної мови – педагогічний напрям; важливою є і єдність усіх принципів ступеневої підготовки вчителя іноземної мови (ступенева, різноступенева) та ін. При підготовці сучасного вчителя іноземної мови викладачі вищого педагогічного навчального закладу повинні зосередити увагу на виявленні творчості,

ініціативності, інтелектуальності майбутнього спеціаліста, а також підготовці і створенні умов для реалізації студентом своїх можливостей.

Педагогічний досвід засвідчує, що у підготовці вчителя іноземної мови як посередника між культурами важливими є власна, соціальна та фахова компетенції. Власна компетенція характеризується усвідомленням значущості ролі вчителя, який учиться сам, навчає інших, будує основу педагогічної майстерності. Соціальна компетенція – це здатність утверджувати місце і роль свого предмета в освіті України; вивчати тих, кого вчать, їхній соціальний характер (групи, класу), урахування їхніх особистостей, забезпечувати навчання; вміння поєднувати всі предмети тощо, створюючи тим самим колектив, інструкції і т.ін. Фахова компетентність характеризується здатністю до усвідомлення і побудови навчально-виховного процесу з іноземної мови (німецька, англійська, французька, польська та ін. як іноземна) в контексті вивчення культур різних народів. Це дає можливість зрозуміти інші мови (фонетику, лексику, граматику); комунікувати з різними народами, розуміти їхню культуру, їхні ментальні особливості, а тим самим – глибше вивчати рідну мову та культуру. Водночас це вимагає від майбутнього вчителя набуття й удосконалення професійних знань, умінь, навичок та формування особистісних рис. Серед компетентностей в освіті дедалі більшої значущості набуває зростання інтересу до вивчення іноземної мови та культури, принцип безперервної освіти, гуманізація педагогічної освіти, розвиток міжнародної орієнтованої особистості тощо.

Програма з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів констатує, що формування комунікативної компетенції є головною метою навчання іноземних мов та виокремлює соціокультурну компетенцію як необхідну складову комунікативної [2, с. 58]. Для формування соціокультурної компетенції учнів учитель насамперед повинен сам володіти нею – в цьому соціокультурний підхід до організації мовної освіти, пріоритет навчання мови та культури над усіма іншими формами іншомовної освіти, максимальний розвиток іншомовних компетенцій особистості. Значна роль належить учителю іноземної мови, який повинен вільно орієнтуватися у полі-культурному світі, розуміти його зміст та цінності, реалізувати їх у навчально-виховному процесі. Майбутній учитель іноземної мови, розпочинаючи своє навчання у ВНЗ, певною мірою вже володіє загальнокультурною компетентністю. Однак її компетентність, а у її складі і соціокультурну, треба постійно й наполегливо розвивати під час професійного становлення.

Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови полягає не тільки у технічному засвоєнні фахових дисциплін, вмінні граматично і фонетично правильно вести спілкування іноземною мовою, а й у врахуванні культурологічного аспекту. Йдеться про засвоєння культурних норм і традицій, якими студенти володітимуть надалі. Міжкультурна взаємодія є передумовою для соціокультурного зростання вчителів іноземних мов. У процесі формування соціокультурної компетенції доцільно використовувати пошукові і творчі (пошуково-ігрові, пошуково-пізнавальні, пошуково-творчі) завдання, які розвивають творче мислення, мовленнєву активність, інтелектуальні здібності.

Використання таких соціокультурних завдань, як показує практика, сприяє не тільки ефективному розвитку та формуванню соціокультурної компетентності студентів/учнів, але й позитивно впливає на розвиток майбутнього вчителя як багатогранної полікультурної особистості.

Аналіз підготовки фахівців сьогодення і спрощений рівень взаємодії людини з довкіллям вказує на знижений рівень загальнокультурної компетенції. Всебічний і професійний розвиток особистості педагога, зокрема вчителя іноземної мови, передбачає високий рівень його соціокультурних знань, умінь, глибокі загальнокультурні знання, уміння використовувати їх в іншомовній міжкультурній комунікації. [5, с. 19].

Сьогодні, як ніколи, скрупульозно розглядається проблема співвідношення національних пріоритетів системи освіти в Україні та європейських стандартів освіти в контексті участі в Болонському процесі. Наголошується на потребі подальшого розвитку національної освіти на основі духовних і культурних традицій з урахуванням доробку вітчизняних педагогів, вимог сучасності і світових педагогічних тенденцій, визначаються напрями діяльності вітчизняної вищої школи щодо набуття нею гуманістичного і національного характеру.

Сучасні запити до підготовки вчителя іноземної мови надзвичайно високі, що пов'язується із низкою проблем. Це ті чинники, які вимагають оновленого процесу становлення особистості педагога, що стосується інтеграції освітніх стандартів, широкого вибору здобуття кваліфікації фахівців іноземної мови, інформатизації суспільства та створення єдиного інформаційного простору, сучасних комп'ютерних технологій та їх застосування. Процес професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови у контексті інтеграції до європейського освітнього простору набирає стилю творчої педагогічної діяльності, яка є актуальною. Пошук, ініціативність, самостійність і креативний підхід до професійної діяльності забезпечує успіх у розвитку творчого потенціалу особистості. Невід'ємною умовою професійного становлення є педагогічна практика, що уможливорює поєднання теоретичної підготовки із практичною діяльністю; детермінує і сприяє ступеню зростання професійної придатності; визначає рівень творчого ставлення до педагогічної діяльності, доцільність її творчості під час проходження педпрактики.

У європейському освітньому просторі підготовка вчителя, який відповідає сучасним стандартам своєї професійної компетентності, входить до місії історичного розвитку вищих педагогічних навчальних закладів, яка реалізується внаслідок здійснення відповідних організаційних, змістових та методологічних трансформацій. Використання у підготовці вчителя іноземної мови відкритого комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища, що будується на сучасній концепції інформатизації освіти, підходах щодо формування єдиного інформаційного освітнього простору, створення європейської науково-дослідної мережі, сучасних платформ розгалужених комп'ютерних мереж, автоматизованих інформаційних систем, необхідність забезпечення засобами і технологіями якісної підготовки вчителів іноземної мови ставить перед освітою нові психолого-педагогічні проблеми [1].

Аналізуючи чинники, що впливають на підвищення ефективності освітньої політики держави, до кардинальних відносимо такі:

- 1) державна інформаційна політика, що спрямована на забезпечення відкритих джерел інформації;
- 2) наявність розвинених національних і транснаціональних банків інформаційних ресурсів;
- 3) підключення навчальних закладів до сучасних вітчизняних і зарубіжних інформаційно-аналітичних мереж та розбудова власних інформаційних систем типу «Інтранет» і «Електронна педагогіка», тощо;
- 4) технологія управління освітньою галуззю, яка здатна функціонувати у дискурсі сучасного інформаційного забезпечення;
- 5) володіння управлінськими кадрами відповідною інформаційною і управлінською культурою.

З огляду на складність проблеми створення цілісної й дієвої системи управління національними інформаційними ресурсами, її комплексної реалізації, з боку держави вимагається здійснення ряду заходів та прийняття інформативно-правових актів стосовно:

- порядку і правил формування, використання та захисту інформаційних ресурсів, що не містять інформації з обмеженим доступом;
- порядку і правил формування, поширення і захисту інформаційних ресурсів, що містять інформацію з обмеженим доступом;
- порядку і правил державного обліку та реєстрації баз і банків даних з урахуванням попередніх положень;
- встановлення відповідальності органів державної влади усіх рівнів щодо створення реальних можливостей для вільного і захищеного доступу до них.

Європейські норми вимагають сформувати в Україні систему відкритих державних інформаційних ресурсів (ВДІР), яка міститиме в собі такі підсистеми: керуючу, нормативно-законодавчу, організаційно-методичну, виконавчу (центри, що засвідчують електронний нотаріат, якість, арбітраж) [6].

Одним із джерел підвищення ефективності державної освітньої політики є наявність у країні розвинених національних і транснаціональних банків інформаційних ресурсів. Тут основну роль відіграє бібліотечна мережа країни. Якраз журнальним статтям належить перше місце в системі наукової комунікації – 68% запитів американських учених становлять статті [3, с. 207]. «...система Інтернет відкрила небувалі раніше історії людства взаємозв'язки країн, народів, окремих людей. Понад 300 млн. комп'ютерів мають доступ до Інтернету. Сьогодні до цієї мережі в Канаді підключено 80% шкіл, у США – 60%, у Нідерландах – 40%, у Німеччині – 12% [1].

Швидкий прогрес технологій роботи з відео на комп'ютері та передачі відеоінформації у комп'ютерну мережу дали поштовх новим можливостям використання відео технологій у навчанні, вивченні іноземних мов. Освітняни є особливими споживачами інформаційного ресурсу, оскільки інформатизація – це майже єдиний та унікальний канал їх спілкування зі світовим товариством. Інформатизація освіти передбачає процес інтенсивного проникнення знань у

життєдіяльність як окремої особи, так і суспільства в цілому на основі перетворення знань на інформаційний ресурс як інформаційно-опредмечені знання. ІКТ-освіти, особливо її автоматизована обробка – важливий фактор підвищення якості менеджменту освіти і державної освітньої політики. Тут виключну роль відіграють засоби її реєстрації, обробки, накопичення та передачі; систематизоване зберігання і видача інформації у потрібній формі; виробництво нової числової, графічної та іншої інформації.

Міністерство освіти і науки України демонструє активність у цій сфері і створює освітню мережу, налагодило сталий канал документообігу в галузі, оперативно запровадило інформаційну систему на вступі у 2008 році і контролює зарахування навчання за результатами тестування.

Нами узагальнено підходи організації та вивчення процесу підготовки вчителя іноземної мови в умовах застосування нових інформаційних технологій та інтеграції до європейського освітнього простору:

✓ процес (інформаційно-комунікативних технологій) ІКТ-освіти як фактор підвищення ефективності державної освітньої політики є достатньо складним явищем, оскільки торкається вищого рівня саморегуляції соціального організму країни, і це потребує його узгодження з іншими видами політики держави;

✓ ІКТ-освіти має складну структуру в умовах демократизації суспільного життя до рівня особистості, що потребує наукової, навчальної, емпіричної та ін. інформації;

✓ головними напрямками удосконалення процесу ІКТ-освіти є інформантизація, у якій має бути освітянський сегмент та здійснення на практиці рішучих кроків до визнання освіти і управління нею пріоритетом у державній політиці;

✓ процес інформатизації в освіті, зокрема вивчення іноземних мов, має різноманіття шляхів свого удосконалення, державна освітня політика потребує системного забезпечення саме на цьому рівні.

Значне підвищення ефективності навчання іноземної мови та вдосконалення підготовки до професійної діяльності можливе за рахунок упровадження сучасних інформаційних, педагогічних, методичних та ін. технологій, у тому числі й у процес вивчення усного мовлення вищого комунікативного рівня іноземних мов у контексті інтеграції до європейського освітнього простору.

Список використаних джерел:

1. Згуровський М. Інформаційні мережні технології в науці та освіті // Дзеркало тижня. – 2002. – № 25 (400). – 6–12 липня.
2. Копетчук Т. Соціокультурні завдання як засіб поповнення загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови / Т. Копетчук // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2008. – № 1. – С. 58.).
3. Кудин В. О. Средства массовой информации и профессиональное образование (философско-педагогический аспект исследования) Харків: НТУ «ХПІ», – 2002. – 207 с.).
4. Леонтьев А. А. Внеязыковая обусловленность речевого акта и некоторые вопросы обучения иностранному языку // Иностранные языки в школе. – 1968. – № 2. – С. 29–35).

5. Паламар Л. На шляху до знання. Методологічні основи формування мовної особистості // *Іноземні мови в навчальних закладах*. – 2003. – № 1. – С. 18–19.
6. Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1728 –Київ Кабінет Міністрів України; Розпорядження, План, Заходи від 28.08.2010 № 1728 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1728-2010-%D1%80>.
7. Шупта О. В. Інформаційні підходи до підготовки студентів-перекладачів // *Сучасні інформаційні та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. Наук. Пр.* – Випуск 5 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – С. 104– 107.

References:

1. Zgurovs'kij, M. (2002), «Informacijni merezhni tehnologii' v nauci ta osviti», *Dzerkalo tyzhnja*, No. 25 (400). 6–12 lypnja.
2. Kopetchuk, T. (2008), «Sociokul'turni zavdannja jak zasib popovnennja zagal'nokul'turnoi' kompetentnosti majbutnih uchyteliv inozemnoi' movy», *Inozemni movy v navchal'nyh zakladah*, No. 1. – pp. 58.
3. Kudyn, V. O. (2002), «Sredstva massovoj ynformacyy u professyonal'noe obrazovanye (fylosofsko-pedagogycheskij aspekt yssledovanyja)», *Harkiv: NTU «HPI»*, pp. 207.
4. Leont'ev, A. A. (1968), «Vnejazykovaja obuslovlennost' rechovogo akta u nekotorye voprosy obuchenija ynostrannomu jazyku», *Ynostrannye jazyky v shkole*, No. 2. pp. 29–35.
5. Palamar, L. (2003), *Na shljahu do znannja. Metodologichni osnovy formuvannja movnoi' osobystosti // Inozemni movy v navchal'nyh zakladah*, No. 1, pp. 18–19.
6. *Pro zatverdzhennja planu zahodiv shhodo rozvytku vyshhoi' osvity na period do 2015 roku: rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 27 serpnja 2010 r. № 1728 – Kyi'v Kabinet Ministriv Ukrai'ny; Rozporjadzhennja, Plan, Zahody vid 28.08.2010 № 1728. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1728-2010-%D1%80>.*
7. Shupta, O. V. (2004), «Informacijni pidhody do pidgotovky studentiv-perekladachiv», *Suchasni informacijni ta innovacijni metodyky navchannja u pidgotovci fahivciv: metodologija, teorija, dosvid, problemy: Zb. Nauk. Pr.* – Vypusk 5, Kyiv – Vinnycja: DOV Vinnycja, pp. 104–107.